

ՀԱՅՈՒՆ ՀՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Posted on June 3, 2012 by Keghart

Category: [Opinions](#)

**«Հացի, օդի եւ ջուրի նման,
հպարտութեան պէտք ունինք»**

Վահան Թեքեան

Հրայր Ճեպեճեան, Նիկոսիա, Յունիս 2012

Նուրիճա Մաթոսեան մանկութիւնը անցուցած է Կիպրոս: Ուսանած է Անգլիա եւ Պետֆորտ համալսարանէն վկայուած է փիլիսոփայութեան մէջ: Նաեւ հետեւած է մասնագիտացած է երաժշտութեան եւ թատրոնի մէջ: Ներկայիս կ'աշխատակցի «Պի.Պի.Սի.»-ի տեղեկատուութեան ցանցին եւ կը թղթակցի միջազգային թերթերու, ինչպէս՝ «Տը կարտիըն» եւ «Ինտիփենտընթ փոսթ»՝ ստորագրելով գեղարուեստական բնոյթի զանազան յօդուած-վերլուծումներ: Սակայն, ինչ որ ուշադրութիւնս գրաւեց իր պատրաստած «Հրանդ Տինք. Երկու ազգութեան սիրտը» քառասուն վայրկեանսոց կարճ ֆիլմն է: Նուրիճա Մաթոսեան արժանացած է միջազգային մրցանակներու իր այս ֆիլմին պատրաստութեան համար:

**«Հացի, օդի եւ ջուրի նման,
հպարտութեան պէտք ունինք»**

Վահան Թեքեան

Հրայր Ճեպեճեան, Նիկոսիա, Յունիս 2012

Նուրիճա Մաթոսեան մանկութիւնը անցուցած է Կիպրոս: Ուսանած է Անգլիա եւ Պետֆորտ համալսարանէն վկայուած է փիլիսոփայութեան մէջ: Նաեւ հետեւած է մասնագիտացած է երաժշտութեան եւ թատրոնի մէջ: Ներկայիս կ'աշխատակցի «Պի.Պի.Սի.»-ի տեղեկատուութեան ցանցին եւ կը թղթակցի միջազգային թերթերու, ինչպէս՝ «Տը կարտիըն» եւ «Ինտիփենտընթ փոսթ»՝ ստորագրելով գեղարուեստական բնոյթի զանազան յօդուած-վերլուծումներ: Սակայն, ինչ որ ուշադրութիւնս գրաւեց իր պատրաստած «Հրանդ Տինք. Երկու ազգութեան սիրտը» քառասուն վայրկեանսոց կարճ ֆիլմն է: Նուրիճա Մաթոսեան արժանացած է միջազգային մրցանակներու իր այս ֆիլմին պատրաստութեան համար:

Նուրիճան կը զրուցէ Հրանդ Տինքի հետ. ան կը խօսի եւ Տինքը կը պատմէ: Նուրիճա Մաթոսեան կրցած է դուրս բերել Տինքին՝ «Հասարակ մարդուն» ներաշխարհը, մանկութենէն սկսելով, եւ հոգեմտաւոր աշխարհը՝ հայեցակէտը, ինքնութեան պրպտումները, հայ-թուրք յարաբերութիւնները, քրիստոնէական ու հոգեւոր արժէքները...: Եւ այս կարճ ֆիլմին մէջէն Նուրիճա Մաթոսեան յաջողած է բացայայտել Տինքին «սիրտը» եւ այդ սրտին տրոփիւն տուող «հպարտութիւնը», որ չդադրեցաւ տրոփելէ՝ նոյնիսկ իր մահէն ետք:

«Հայը համազօր է հայիոյանքի այս երկրին մէջ», կը խօսի Տինք: «Թուրք ժողովուրդը ոչ միայն չի գիտեր Ցեղասպանութեան մասին, բայց նաեւ կը հաւատայ, թէ հայը թուրքն է որ սպաննած է», կ'ըսէ ան: «Ուրեմն այս ժողովուրդը (իմա՝ թուրքը) պէտք է սորվի իրականութիւնը», կ'եզրակացնէ ան:

Եւ այս «իրականութիւնը» սորվեցնելը Տինքին կեանքը տարաւ մինչեւ կատարելութիւն, որ վերջացաւ անարգ սպանութեամբ: Տինքի կեանքը եղաւ համակ աշխատանք եւ նուիրում այս «իրականութեան» համար, եւ անոր համար ո՛չ մէկ ճիգ խնայեց ան:

Նուրիճա կը շարունակէ. «Ի՞նչը կը կապէ քեզ այս երկրին»: Տինքի հաստատ պատասխանը. «Իմ երկիրս է...: Իմ արմատներս հոս են: Եթէ պիտի փլեւն՝ մենք նորէն պիտի շինենք...»: Եւ արմատները, նոյնիսկ արմատերուն կապուած հողը, շատ բան կ'աւելցնեն Տինքի հպարտութեան վրայ:

Բայց Նուրիճա կը շարունակէ «անհանգստացնել» Տինքը. «Հոս մէկ հատ հայ չեմ տեսներ ես...»: Հոս ի յայտ կու գան Տինքին պայծառատեսութիւնը եւ յստակատեսութիւնը: Հպարտութիւնը կը խթանէ զինք, որպէսզի ան աներկիւղ պատասխանէ՝ «Ես կը տեսնեմ. տեսի՞ք թէ իրականութիւն՝ կը տեսնեմ»: Եւ Տինքը կը տեսնէ՝ քանի ունի հպարտութիւնը իր «պապերուն»: «Իմ պապերուս երկիրն է այս...»:

Նուրիճա Մաթոսեան Տինքին կ'ընկերակցի մինչեւ վերջ: Կը սկսի տեսնել Տինք մարդը եւ անոր մէջ մտահոգութիւնը, որ շաղախուած է վախով: Մահուան սպառնալիքներ ստացած է, եւ այս անպայմանօրէն կը մտահոգէ՝ չէ՞...: Մարդկային ո՞ր էակը պիտի չունենայ նոյն զգացումները:

Հետեւելով ֆիլմին ու նայելով Տինքի աչքերուն եւ նայուածքին՝ Մաթոսեան կը սկսի տեսնել անոր ներաշխարհին անորոշութիւնները: Տինք սակայն գիտէ թէ ինչպէ՛ս պիտի յաղթահարէ այդ ներաշխարհը: Հայ Աւետարանական Պատանեկան Տան մէջ սորված է, թէ «Տերը իմ հովիւս է, բանի մը կարօտը պիտի չունենամ»: «Չիս խոտաւետ արօտներու մէջ կը պառկեցնէ, հանդարտ ջուրերու քով ինձի կ'առաջնորդէ (Սաղմոս 23):

Մաթոսեանի հետ կ'ապրիս Տինքի «հանդարտութիւնը», որ զինք կը պահէ զգաստ՝ շարունակելու համար իր երթը «իրականութեան» պայքարին համար: «Պատմութեան մէջ մէկ դարը մէկ նախադասութեամբ կ'անցնի», կը շարունակէ Տինք: Ուրեմն, կայ աշխատանքին ու գործին անհրաժեշտութիւնը: Եւ հոս՝ Տինք դէմ առ դէմ կու գայ իր կեանքի «ճակատագրին» եւ իր «հպարտութիւնը» կապած անոր կ'ըսէ. «Եթէ ես երթամ, անշուք չեմ երթար», որովհետեւ ան գիտէ, թէ Հրանդ Տինք «ինչ գործեր ըրած է»:

Տինքի «հպարտութիւնն» է այս, հողին ու արմատին ինքնագիտակցութիւնը, որ զինք կը մղէ Ցեղասպանութեան եւ պահանջատիրութեան «իրականութեան» համար ամբողջ կեանք մը նուիրելու: Կեանք մը՝ որ ձգտեցաւ կատարելութեան եւ այդ կատարելութիւնը զինք տարաւ նահատակութեան:

Տիկն կարողացած էր «գուշակել», թէ «անշուք պիտի չերթար» եւ թէ՛ «ինչ գործեր ըրած էր», որովհետեւ Պոլսոյ Թաքսիմի հրապարակը մինչեւ այսօր կ'արձագանգէ՝ «Բոլորս հայ ենք, բոլորս Հրանդ Տիկն ենք...»: Ու տակաւին, Տիկնի հպարտութիւնը խթանեց գաղտնի մնացած, պահուրտած եւ կորսուած շատ մը հայեր, որպէսզի վերագտնեն նաեւ իրենց «հպարտութիւնը»:

Եթէ կը գտնուինք Յեղասպանութեան յիշատակութեան հարիւրամեակի սեմին, այս պիտի նշանակէր, թէ պիտի հաւատանք Տիկնի պէս «ինչ գործեր ընելու» անհրաժեշտութեան: Իսկ այս գործերը կրնան իրականանալ, եթէ մեր մէջ ամրապնդենք «հայուն հպարտութիւնը»: Այս այն հպարտութիւնն է, որով մեր նախահայրերը չզիջեցան ու չսակարկեցին ո՛չ ազգային ինքնութիւն եւ ոչ ալ քրիստոնէական հաւատը:

Այս այն հպարտութիւնն է, որ մեր նախահայրերը մղեց, որ Տեր Զօրի դժոխքէն դուրս գան կենդանի ապրող իրականութիւն: «Այս ապրող իրականութիւնը հիւղաւանները եւ թիթեղապատ տնակները վերածեց կազմակերպուած սփիւռքի: Հայուն հպարտութիւնը գերակայութեան եւ գերադասութեան համար չէ, եւ ոչ ալ դիմացինը արհամարհելու եւ ստորնացնելու մէջ: Այս այն հպարտութիւնն է, որ պիտի մղէ մեզ՝ հայրենիք եւ սփիւռք տէր կանգնելու մեր ազգային արժէքներուն, քաջ գիտնալով որ այս արժէքները շատ բան տուած են համաշխարհային քաղաքակրթութեան: Եւ այս նոյն հպարտութիւնն է, որ Յեղասպանութեան ճանաչումը եւ պահանջատիրութեան գործընթացը պիտի վերածէ զգաստութեան կեանք մը, ուր նուիրումի եւ զոհողութեան տրամադրութիւնները պիտի դառնան տեսլական:

«Հրանդ Տիկն. երկու ազգութեան սիրտը»: Եթէ թուրքին սրտին վրայ կայ Յեղասպանութեան ծանրաբեռնուածութիւնը, եւ անպայմանօրէ՛ն կայ, նոյնիսկ երբ կը դրժէ այդ իրականութիւնը, հայուն սրտին մէջ կայ պահանջատիրութեան հպարտութիւնը: Եւ այս հպարտ սիրտով Հրանդ Տիկն կրցաւ «ճեղքել» թուրքին սիրտը:

Հայը այսօր պէտք ունի «հացի, օդի եւ ջուրի»: Բայց նաեւ պէտք ունի «հպարտութեան»: Հայուն հպարտութիւնն է այս, որ պէտք է վերականգնել հարիւրամեակի նախօրեակին, եւ այս հպարտութիւնն է, որ հայը պիտի խթանէ, որպէսզի «շատ գործեր ընէ...»:

Ի յիշատակ Ֆելիքս Յարութիւնեանի որ քաղցկեղի զոհ գնաց Մայիս 18-ին Երեւանի մէջ

«Սիփան»-ի Աղջիկներուն Հեզաճկուն Պարը

**«Ես իմ անուշ Հայաստանի արեւահամ բառն եմ սիրում
ու նայիրեան աղջիկների հեզաճկուն պարն եմ սիրում»**

Հրայր Ճեպեճեան, Նիկոսիա, 12 Մայիս 2012

Հայ մեծանուն բանաստեղծ Եղիշե Չարենց երբ հպարտօրէն խօսեցաւ իր մեծ սիրոյն՝ «անուշ Հայաստանի» մասին, հաւատաց անոր «արեւահամ բառ»-ին, նաեւ՝ նայիրեան աղջիկներուն «հեզաճկուն պար»-ին: Շաբաթ, 5 մայիս 2012-ին կիպրահայ գաղութը ապրեցաւ Եղիշե Չարենցի այս «սերը»՝ մարմնաւորուած կիպրահայ գաղութի «Սիփան» պարախումբի 14 երիտասարդուհիներու հեզաճկուն պարերուն ընդմէջէն եւ մէկուկէս ժամ տեւած հայկական ու այլ յօրինումներով, որոնք պարարուեստի գեղեցիկ համոյթ մը կազմեցին:

Բայց նախ կայ ասացուածք-իրագործում մը, զոր պէտք է ընդլայնել:

Պատանեկութեանս օրերուն կարդացած եւ լսած էի ժողովրդական ասացուածք մը, որ կ'ըսէ. «Գործ մը սկսէ հայու պէս եւ վերջացուր անգլիացիի պէս»: Բայց ինչո՞ւ հայը կրցած էր իսլել լաւ գործ սկսողի համբաւը եւ անգլիացիին զիջած նոյն գործը աւարտողի համբաւը: Ո՛չ մէկ գիտական բացատրութիւն կայ, այլ ժողովրդական ասացուածք ըլլալով՝ հիմնուած էր փորձառութեան եւ դէպքերու զարգացումներու վրայ...: Բայց «Սիփան»-ի փորձը շրջեց ժողովրդային այս ասացուածքը:

Ֆելիքս Յարութիւնեանը՝ հայրենի արուեստագետը, միջազգային ելոյթներու մասնակիցն ու մրցանակակիրը, «Սիփան պարախումբի գեղարուեստական ղեկավարութիւնը ստանձնեց 2011-ին: Ան իր բժախնդիր, խստապահանջ եւ հետեւողական աշխատանքի շնորհիւ կրցաւ պարախումբը հասցնել գեղարուեստականօրէն բարւոք մակարդակի: Բայց ոչ միայն այդ: Ան յաջողեցաւ հայ մշակոյթի սերը դարբնել իւրաքանչիւր պատանիի եւ երիտասարդի սրտին ու հոգիին մէջ, որպէսզի անոնք մէկ կողմէ պարեն, բայց միւս կողմէ ապրին հայ մշակոյթը: Ասիկա այն «սիրոյ» նկարագրականն է, որ Եղիշե Չարենց կը փորձէր բացատրել իր բանաստեղծութեան մէջ: Հայկական մշակոյթը պէտք է ապրիլ եւ իւրացնել, ապա պարել, որպէսզի ստեղծուի սերը նոյնինքն «հեզաճկուն պարին» նկատմամբ:

2012 տարուան փորձառութիւնը քիչ մը տարբեր եղաւ:

Ֆելիքսի անակնկալ անհանգստութիւնը առկախեց լաւ սկսած աշխատանքը...: Եւ հիւանդութիւնը եւ աշխատանքներու առկախումը ստեղծեց մէկ կողմէ անորոշութիւն, բայց միւս կողմէ հոգեկան ճնշում...: Եւ հարցումը՝ «ինչպէ՞ս պէտք էր վերջացնել լաւ սկսուած աշխատանքը...»:

Գօգօ Թելէշեանը Ֆելիքսին աշակերտներէն է՝ Պէյրութի Համազգայինի «Քնար» պարախումբէն: Ֆելիքսի բժախնդիր եւ հետեւողական ցուցմունքներուն եւ վարժութիւններուն միջոցով Գօգոն սկսած է խօսիլ տալ իր մասին լիբանանահայ եւ լիբանանեան պարարուեստի տարբեր շրջանակներուն մէջ: Աւելի լաւ դասաւորում

կարելի չէր ընել, երբ ուսուցիչը՝ Ֆելիքս Յարութիւնեան գործը յանձնեց եւ փոխանցեց Գօգոյին, որպէսզի կարելի ըլլայ շարունակել լաւ սկսած, բայց առկախ մնացած աշխատանքները:

Կիպրոսի Համազգայինի վարչութիւնը եւ «Սիփան» պարախումբի անդամները մայիս 5-ին կրցան ապացուցել, որ լաւ սկսած աշխատանքը հայուն կողմէ կարելի է նաեւ վերջացնել՝ նոյնիսկ հայուն միջոցաւ: Ուժական ներկայութիւն, բեմական գեղեցիկ ստեղծագործական միտք եւ աշխատանք, համաչափ շարժում եւ գունագեղ տարազներ: Այս ամէնը մեծ խճանկարի մը մէջ ստեղծեցին գեղարուեստական բարձրորակ եւ հաճելի երեկոյ-համոյթ մը:

Երեկոյին գեղեցիկ մտայնացումներէն էր «Նանոր» մանկապատանեկան պարախումբը՝ թիւով քսանվեց հոգի, որոնք ցոյց տուին, որ ոչ միայն կարելի է աշխատանքը լաւ ձեւով ամբողջացնել, բայց նաեւ լաւապէս ծրագրել յառաջիկայ տարիներուն համար: Ֆելիքսին եւ ապա Գօգոյին ջանքերուն շնորհիւ կարելի եղած էր մանկապատանեկան այս աշխատանքը եւս յաջողցնել՝ ինչ որ լաւ գրաւական մը կրնայ հանդիսանալ յառաջիկայ տարիներու ծրագիրներու համար: Յայտագիրին մասնակցեցաւ «Արտուտիկ» մանկապատանեկան երգչախումբը:

«Սիփան» պարախումբի լաւ սկսած, ապա ընդհատուած, բայց դարձեալ վերակազմակերպուած «ջանքերը» ուրախացուցին Ֆելիքսը, հպարտացուցին Գօգոն, բայց անպայմանօրէն խանդավառեցին կիպրահայ գաղութը...: Ֆելիքսին ուրախութիւնը այն էր, որ իր մեծ աշխատանքը կիսատ եւ անաւարտ չմնաց: Գօգոյին հպարտութիւնը՝ թէ անորոշ եւ կիսատ մնացած գործը կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ կարելի եղաւ յաջողցնել: Բայց հանդիսատեսին խանդավառութիւնը անոր այն ապրումն էր, թէ հայ մշակոյթը ապրող իրականութիւն է՝ հարուստ եւ բարձրորակ, եւ թէ նոր սերունդը ատակ է իւրացնելու զայն եւ բաժնեկցելու հաւաքական կեանքին մէջ...: Այս իրականութիւնը բաժնեկցիլը նոյնիսկ եղիչէ Չարենցի մեծ սերն է՝ «անուշ Հայաստանին» եւ անոր աշխարհատարած նայիրեան աղջիկներու «հեզաճկուն պարին»:

Այս սէ՛րն է, որ հայ ժողովուրդը ողջ պիտի պահէ, բայց նաեւ՝ ապրող եւ կենսունակ իրականութիւն:

Եթէ մենք սիրեցինք «Սիփան»-ի աղջիկներուն հեզաճկուն պարը, բայց նաեւ ապրեցանք պահը հայ մշակոյթի արժէքին: Այս արժէքն է, որ պետք է պահել եւ փոխանցել:

Մինչ այդ, պետք է հաւատալ, թէ՛ «գործ մը կարելի է սկսիլ հայու պէս՝ եւ անպայմանօրէն ամբողջացնել՝ նոյնպէս հայու պէս»:

Ֆելիքս եւ Գոգո...: Ուսուցիչ եւ աշակերտ...: Գործը հայօրէն սկսան եւ հայօրէն ամբողջացուցին...:

